

Ohje omavalvontasuunnitelman Infektioiden ja tartuntatautien ehkäisy ja hygieniakäytännöt -osion tekemisen tueksi

Ohjeen tarkoituksena on avata tartuntojen ehkäisyn ja hygienian osa-alueita ja ohjata omavalvontasuunnitelmaa tekevää ammattilaista tarkastelemaan oman yksikön toimintaa systemaattisesti. Kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian tavoitteena on yhtenäistää hyvät infektio- ja tartuntatauti- ja potilasturvallisuuden käytännöt. Toimintayksiköt ovat erilaisia ja ohjetta tulee soveltaa. Omavalvontasuunnitelmapohjassa on lisäksi sen täyttöä ohjaavia kysymyksiä. Omavalvontasuunnitelman laatimisessa kannattaa hyödyntää kunkin yksikön hygieniavastaavaan osaamista.

1. Yleisen hygieniatason seuranta ja asiakkaan tarpeen mukaisten hygieniakäytäntöjen varmistaminen

Yleisen hygieniatason elementtejä yksiköissä:

- Henkilöstön perusosaaminen:
 - Tavanomaisten varotoimien noudattaminen kaikissa asiakas-, potilas- ja asukaskontakteissa. [Tavanomaiset varotoimet](#)
 - Ammattilaisten ammattimainen käsihygienian (koruttomat/kellottomat kädet, käsihuuhteen oikea-aikainen ja riittävä käyttö, käsien saippuapesu oikeissa tilanteissa)
 - Työkalu käsihygienian toteutumisen omavalvontaan, havainnoidaan kuukausittain: [Käsihygienian tarkistuslista](#)
 - Käsihuuhteiden kartoitus ja saatavuus, jotta käsihygienian voi toteutua:
 - Työkalu kartoitukseen ja omavalvontaan, kartoitetaan 1- 2 kertaa vuodessa: [Käsihuhderaken kartoitus-lomake](#)
 - Suojainten käyttö: oikeat suojaimet oikein käytettynä, oikea-aikaisuus, potilas- ja toimenpidekohtaisuus. Ymmärrys siitä, että suojaimet auttavat vain oikein käytettynä, väärinkäyttöön voi liittyä jopa lisääntynyt infektioriski. (esim. toimenpide- ja potilaskohtaiset suojakäsineet tulee riisua viiveettä). Väärinkäytön tunnistaminen.
 - Aseptiset työtavat, toimenpiteiden aseptiikka
 - Eritealtistumisen vähentäminen
 - Eritetahradesinfektio, suojautumien roiskeilta
 - [Eritetahradesinfektio](#)
 - Pisto – ja viiltotapaturmien ehkäisy
 - Suojauminen syljeltä ja ysköksiltä
 - Hoitoon liittyvien infektioiden torjuntaohjeiden käyttö (Tunnetaan omaa yksikköä koskevat ohjeet, tiedetään mistä ne löytyvät, käytetään ajantasaisista versioista ohjeesta.)

- Käytössä työvaatetus ja niiden huolto on asianmukaista.
- Asiakkaiden ja vierailijoiden käsihygieniä, tilat, asiakkaan kuljetus ja vierailijat:
 - Potilaiden, asiakkaiden, asukkaiden ja vierailijoiden oikea-aikainen ja riittävä käsihygieniä mahdollistetaan ja sitä tuetaan jatkuvasti.
 - Potilashuoneen valinnassa (esim yhdenhengen huone) ja potilashuoneen varustelussa (vain tarpeen mukaisen välineet) sekä tiloissa yleisesti huomioidaan hygieeniset ja hygieenistä toimintaa tukevat ratkaisut (väljyys ja helposti puhdistettavat pinnat).
 - Vierailijoiden opastamisen käytänteet (vierailijoiden aiheuttama tartuntariski, sekä vierailijalle syntyvä tartuntariski vierailusta johtuen)
 - Hygieeniset käytänteet ja infektioriskin huomioiminen potilaiden kuljettamisessa tai siirtotilanteissa. Tiedon kulku infektioriskistä yksiköstä toiseen ja kuljettajalle.
- Välinehuolto, välineiden ja hoitoympäristön puhtaus:
 - Hoito-, tutkimus- ja kuntoutusvälineiden huolto ja puhdistus.
 - Välinehuoltoon toimitettavien välineiden lajittelu ja toimittaminen.
 - Puhelinten, tablettien ja näppäimistöjen puhdistus käyttäjien välillä.
 - Ympäristön siisteys ja puhtaanapito
 - kts. tarkemmin kohta 2.

Asiakkaiden tarpeiden huomioiminen:

- Asiakkaan tuen tarpeen tunnistaminen hygienian toteutumisessa ja toimintatavat, joilla tarpeeseen vastataan:
 - Inkontinenssi, tuhriminen
 - Kyky huolehtia käsihygieniasta ennen ruokailua tai ruoanlaittoa, WC-käynnin jälkeen ja kun kädet ovat likaantuneet.
 - Kyky huolehtia peseytymisestä ja puhtaasta vaatetuksesta.
 - Haavojen, ihorikkojen ja ihon hoito (haavat peitettyinä, sidokset vaihdettuina, iho hoidettuna)
 - Kyky huolehtia hoito- ja apuvälineiden hygieenisestä käsittelystä ja oikeasta puhdistamisesta ja avun tarve esim. uniapnealaite, kuulolaite, katetrit, avanne, pyörätuolit, rollaattorit, nostolaitteet, hammasproteesit, hammasharjat, muut proteesit. Tarve suojata hoitovälineitä asiakkaan tarpeettomalta koskettelulta (infektioriski) esim. kanyylit.

Keittiö- ja elintarvikehygieniä:

- Elintarvikehygienian toteutus on suunnitelmallista ja varmistaa turvallisen ja riskittömän elintarvike- ja ruokahuoltoketjun.
 - elintarvikkeiden riski- ja vaaratekijöiden tunnistaminen
 - elintarvikkeiden turvallinen käsittely ja säilytys
 - siivous ja puhtaanapito
 - omavalvonta
 - jätehuollon ja elintarvikehygienian osaaminen
- Henkilöllä täytyy olla hygieniapassi, jos hän työskentelee elintarvikehuoneistossa ja käsittelee pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita. Tarkennuksia hygieniapassin vaatimuksiin ruokaviraston sivulla.
 - <https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikkeet/hygieniapassi/kenelta-hygieniapassi-vaaditaan/#sosiaali-ja-terveydenhuoltoala>

2. Yksikön siivous ja pyykkihuolto

- Yksikön siivoustoiminnasta vastaa sopimuksen mukaisia palveluntuottajia tai se toteutetaan omana toimintana.
- Siivoussopimuksen keskeisen sisällön tunteminen (koko henkilöstö):
 - Työnjako hoitohenkilöstön ja puhtaanapidon toimijoiden kesken. Mitä puhtaanapitoon liittyviä tehtäviä kuuluu tässä yksikössä hoitohenkilökunnalle? esim. apuvälineet
 - Siivoustaajuudet eri tiloissa. Kuinka usein mitäkin tiloja siivotaan?
 - Miten hoitava taho tiedottaa puhtaanapitoa kosketus- ja pisaravarotoimien tarpeesta tai epidemiasta? Kuka vastaa, että puhtaanapidolla on ajantasaiset tiedot ja tilannekuva?
 - Siivous epidemiatilanteissa: Koska tilataan erikseen lisäsiivous? Kuka voi tilata? Millaista siivousta tilataan epidemiatilanteissa?
- Siivouksen tason seuranta:
 - Miten usein toteutetaan esim. sopimuksen mukaiset laatukierrokset?
 - Miten niistä raportoidaan?
 - Miten reklamaatiot tehdään?
 - Miten seurataan, että reklamoidut asiat korjataan?
 - Missä sopimuksen sisällön edellytyksiä riittävälle puhtaustasolle arvioidaan?

- Hoitohenkilöstön, lääkäreiden ja muiden ammattilaisten siivoustehtävät, sekä niihin liittyvät ohjeet ja perehdytys
 - Apuvälineiden pyyhkiminen asiakkaiden ja potilaiden välillä.
 - Hoitovälineiden pyyhkiminen ja huolto (stetoskoopit, korvalamput, verenpainemittarit ym.)
 - It-laitteet (näppäimistöt, puhelimet)
 - Kosketuspintojen välipyyhintä asiakkaiden välillä (esim. tutkimuspöydät, oven kahvat, käsinohjat)
 - Eritetahradesinfektio, tietävätkö kaikki ammattiryhmät missä eritetahradesinfektiovälineet ovat? [Erite tahradesinfektio](#)
- Pyykkihuollossa huomioitavaa
 - Sopimusehdot
 - Toimintatavat
 - Infektiopyykki ja sen käsittely
 - Mitä yksikkö pesee itse?
 - Miten henkilöstö on koulutettu /perehdytetty?

3. Infektioiden ja tartuntatautien leviämisen ennaltaehkäisy ja seuranta

Tartuntatautilain 17§ mukaan:

Terveydenhuollon ja sosiaalihuollon toimintayksikön on torjuttava suunnitelmallisesti hoitoon liittyviä infektioita. Toimet on sovittava yhteen terveydenhuoltolain 8 §:ssä säädettyjen potilasturvallisuutta edistävien toimien kanssa.

Toimintayksikön johtajan on seurattava tartuntatautien ja lääkkeille erittäin vastustuskykyisten mikrobien esiintymistä ja huolehdittava tartunnan torjunnasta. Toimintayksikön on huolehdittava potilaiden, asiakkaiden ja henkilökunnan tarkoituksenmukaisesta suojauksesta ja sijoittamisesta sekä mikrobilääkkeiden asianmukaisesta käytöstä.

Toimintayksikön johtajan on käytettävä apunaan tartuntatautien torjuntaan perehtyneitä terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja sovittava toimintansa yhteen hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän toteuttamien toimien sekä valtakunnallisten hoitoon liittyvien infektioiden torjuntaohjelmien kanssa. ([20.12.2022/1149](#))

Terveydenhuoltolain 8§ mukaan terveydenhuollon toiminnan on perustuttava näyttöön ja hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin. Terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, **turvallista** ja asianmukaisesti toteutettua.

Ohjeet:

- Keusotessa ohjeita antaa Infektio - ja tartuntatautiyksikkö. Keusoten ohjeet löytyvät IMS - järjestelmästä Dokumenttikansio: Infektiot ja tartuntataudit
- Hyvinvointialue käyttää myös HUS:n ohjeita soveltuvin osin.
 - Polku ohjeisiin: HUS / Ammattilaiselle / Ammattilaisen palvelut ja ohjeet / Infektiot
 - [Täällä](#) Infektioidentorjuntaohjeet

- [Täällä](#) Mobiiliyksikön ohjeet (asumispalveluille kohdennettuja ohjeita)
- [Täällä](#) Epidemiologisen yksikön ohjeet
- [Täällä](#) Mikrobilääkehoito- ohjeet

Miten/millä menettelyillä infektioiden ja tartuntatautien leviäminen ennaltaehkäistään?

Toimintayksikön henkilöstön pitää ymmärtää, mitä tarkoitetaan hoitoon liittyvillä infektioilla (HLI) ja millä keinoilla niitä voidaan ehkäistä. On osattava varhaisessa vaiheessa epäillä yksikön sisäistä epidemiaa, tartuntojen leviämistä, infektioiden lisääntymistä ja oltava valmius torjuntatoimien aloittamiseen viiveettä ajankohdasta riippumatta (esim. viikonloppuna). Yksikössä on varmistettava riittävä osaaminen, täydennyskoulutus ja perehdytys.

- Infektioiden torjunnan osa-alueita, joihin tulee kiinnittää huomiota
 - Virtsakatetri-infektioiden ehkäisykeinot
 - Kanyyli-infektioiden ehkäisykeinot
 - Keuhkokuumeen ehkäisykeinot
 - Mikrobilääkkeiden oikea käyttö
 - Käsihygienia
 - Muu suojainten käyttö
 - Varotoimiluokat ja ohjeet
 - tavanomaiset varotoimet
 - kosketusvarotoimet
 - pisaravarotoimet
 - ilmavarotoimet
 - Sisäisten epidemioiden tunnistaminen ja torjuntaohjeet
 - Riskitietojen merkintöihin liittyvät toimintakäytänteet

Osasto / asumispalveluolosuhteissa hoitoyksiköillä on oltava reaaliaikainen tieto niistä potilaista / asukkaista, joiden hoidossa tarvitaan erityisiä varotoimia. Yksikössä on oltava sovittuna yhtenäinen merkitsemistapa varotoimihuoneille.

Nopea ja riittävä tiedonkulku eri toimijoiden välillä on keskeisessä asemassa etenkin epidemiatilanteissa.

Toimintayksiköt huolehtivat yhdessä infektio- ja tartuntatautiyksikön kanssa asiakkaiden ajantasaisten riskitietojen ylläpidosta asiakas- ja potilastietojärjestelmässä. Uuden potilaan / asukkaan sisäänkirjauksen yhteydessä riskitieto on aina huomioitava, koska tämä voi vaikuttaa esim. huonejärjestelyihin, varotoimiin tai näytteenottoon. Riskitietomerkitä ei saa passivoida toimintayksikössä vaan siitä otetaan yhteyttä Keusoten infektio – ja tartuntatautiyksikköön.

Nimi: Ohje omavalvontasuunnitelman Infektioiden ja tartuntatauti- ehkäisy ja
hygieniakäytännöt -osion tekemiseen

Versio: 2

Laatija: Hiljanen Paula, Juvonen, Anne, Porvali, Tiina

Hyväksyjä: Paula Hiljanen, 13.12.2024 15:58

Voimassaoloaika: 13.12.2025

Dokumentin tyyppi: Toimintaohje

Yhtenä seurantamenetelmänä Keusotessa on akuuttiosastojen ja Kuntoutuskeskuksen osallistuminen vuosittain yhden päivän hoitoon liittyvien infektioiden poikkileikkaustutkimukseen (prevalenssitutkimus). Lisäksi sairaalapalveluilla on aseptisten toimintaohjeiden pisteseurantoja liittyen verisuoni- ja virtsarakkokatetreihin. Asumispalveluista muutamat yksiköt osallistuvat THL:n muutamien vuosien välein organisoimaan prevalenssitutkimukseen (HALT4 tutkimus). Näiden tutkimusten yhteydessä käsitellään myös kattavasti yksikön infektion torjunnan käytäntöjä.

Keusoten infektio- ja tartuntatautiyksikön konsultoiminen ja ilmoittamismenettelyt

Keusoten yksiköiden omien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tukena on arkisin virka-aikaan Keusoten Infektio- ja tartuntatautiyksikön hygieni- ja tartuntatautihoitajat ja tartuntataudeista vastaava lääkäri.

Keusoten infektio- ja tartuntatautiyksikkö auttaa:

- ensisijassa Jelppi-tiketillä
- ohjaus, neuvonta, ohjeiden soveltaminen, keskitetty rokotusneuvonta

Yksiköiden sisäisistä epidemioista tulee ilmoittaa Keusoten infektio- ja tartuntatautiyksikköön Jelppi-tiketillä, jotta voidaan seurata koko Keusoten epidemiatilannetta.

Infektio- ja tartuntatautiyksiköstä konsultoidaan tarvittaessa HUSin Tulehduskeskuksen Infektioidentorjuntayksikön Hyvinkään sairaalassa toimivia hygieniahoidattajia ja infektioalääkäreitä.

Henkilökunnan rokotukset ja tuberkuloosiseulonta

Tartuntatautilain (1227/2016) mukaan työnantajan tulee huolehtia siitä, että tartuntatauti- vakaville seurauksille alttiita potilaita tai asiakkaita hoitavilla työntekijöillä ja työharjoittelussa olevilla opiskelijoilla on oltava pykälän 48 mukainen rokotuksen tai sairastetun taudin antama suoja. Keski-Uudenmaan hyvinvointialue on määrittänyt ne sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden asiakas- ja potilastilat, joissa hoidetaan lääketieteellisesti arvioituna tartuntatauti- vakaville seurauksille alttiita asiakkaita ja potilaita. Lue lisää Keunet => Henkilöstö => Henkilöstön rokotukset.

Tartuntatautilain pykälän 55 mukainen tuberkuloosiselvitys ja terveystarkastus sotealan työntekijöille ja harjoittelijoille. Työnantajan edustajana esihenkilö kysyy ja seuloo tuberkuloosiriskiä kyselylomakkeen avulla rekrytointien yhteydessä. Seulonnat ovat tarpeellisia kaikille työntekijöille ja harjoittelijoille, jotka työskentelevät useammin kuin satunnaisesti samoissa huonetiloissa ja voivat mahdollisesti olla lähietäisyydellä hoidettavista potilaista ja asiakkaista. Seulonnat koskevat myös kotihoidossa työskenteleviä.

[Tuberkuloosiselvitys ennen työn aloittamista esihenkilön ohje](#)

4. Hygieniayhdyshenkilön nimi ja yhteystiedot Keusoten toimintayksiköissä / toimipisteissä tulee olla nimettynä omaan henkilökuntaan kuuluva hygieniavastaava ja hänelle työpari tai varahenkilö.

Keusotessa hygieniavastaavalla on suunniteltua työaika torjuntatyöhön, hänelle on tehty IMSiin kirjallinen tehtävänkuva ja nimetty varahenkilö.

- IMS-ohje: [Hygieniavastaavan tehtävänkuva](#)

Hygieniavastaavien verkostot

Nimi: Ohje omavalvontasuunnitelman Infektioiden ja tartuntatautiyksikön ehkäisy ja
hygieniakäytännöt -osion tekemiseen

Versio: 2

Laatija: Hiljanen Paula, Juvonen, Anne, Porvali, Tiina

Hyväksyjä: Paula Hiljanen, 13.12.2024 15:58

Voimassaoloaika: 13.12.2025

Dokumentin tyyppi: Toimintaohje

Hygieniavastaavat osallistuvat Keusoten infektiio- ja tartuntatautiyksikön järjestämiin verkostokokouksiin säännöllisesti. Verkostokokouksilla on vakioajat (1 tunti). Osallistumista seurataan. Verkostotyö on keskeinen työväline, jolla Keusotessa toimeenpannaan infektioiden torjunnan toimintatapoja.

Toimintayksikössä tulee huolehtia, että hygieniavastaavalla on yksikön omassa kokousrakenteessa säännöllisesti mahdollista jalkauttaa infektioidentorjunnan toimintatapoja, työkaluja, kartoituksia ja mittarointia.

Yksiköt ja hygieniavastaavat voivat halutessaan hyödyntää myös Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen infektiorjunnan omavalvontalomaketta: [Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen infektioiden torjunnan omavalvontalomake](#)